

Qui paga la llum del carrer: Dret tributari i sistema fiscal

Ningú no paga impostos amb entusiasme, però tothom usa carreteres, hospitals i instituts. El Dret tributari és el conjunt de regles que convertix eixa contradicció en un sistema, i decidix qui aporta quant i amb quins límits.

El marc de la unitat

SABERS BÀSICS

- Bloc 6: el Dret tributari i el compromís amb el deure de contribuir.
- Bloc 6: distinció entre impostos directes i indirectes.
- Bloc 6: impostos sobre les rendes obtingudes, IRPF i Impost de Societats.
- Bloc 6: impostos sobre el consum, amb l'anàlisi de l'IVA.
- Bloc 6: altres impostos, ITP-AJD, IBI i impostos especials.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- Investigar l'ordenament jurídic estatal i autonòmic amb fonts fiables.
- Apreciar els valors de justícia i igualtat en el repartiment de l'esforç fiscal.
- Buscar i contrastar informació tributària en fonts oficials.

EL CAS

Un impost que cobrava per un guany que no havia existit

La plusvàlua municipal grava l'increment de valor d'un terreny urbà en vendre'l. Però la fórmula no mirava si el valor havia pujat de veritat: aplicava un percentatge al valor cadastral pels anys transcorreguts, i el resultat sempre eixia positiu. Després de 2008, milers de persones van vendre l'habitatge per davall del que l'havien comprat...

Pot un impost ser legal i injust alhora?

§ 1

El deure de contribuir

Pagar impostos no és una donació voluntària ni un càstig. És un deure constitucional amb límits.

“

«Tots contribuïran al sosteniment de les despeses públiques d'acord amb la seua capacitat econòmica mitjançant un sistema tributari just [...] que, en cap cas, tindrà abast confiscatori.»

Els principis que lliguen el legislador

- Generalitat: contribuïxen tots. Els privilegis fiscals per raó de persona estan prohibits.
- Capacitat econòmica: es paga en funció del que es té o es guanya. És el principi que decidix este cas.
- Igualtat: a igual capacitat, igual esforç fiscal.
- Progressivitat: qui més té aporta proporcionalment més, no només més en termes absoluts.
- No confiscatorietat: el sistema no pot arribar a buidar el patrimoni de ningú.

Reserva de llei, o qui pot crear un impost

L'apartat tercer del mateix article 31 hi afig un sisé principi: només es poden establir prestacions patrimonials públiques d'acord amb la llei. Cap reglament crea un impost. Cap alcalde inventa un tribut un dilluns de matí. La potestat reglamentària desplega el tribut que la llei ha creat, mai l'establix.

És la mateixa regla que separava llei de reglament en la unitat 3, aplicada als diners.

Tres tributs, tres coses distintes

Impost

Es paga sense contraprestació directa. Pagues IRPF i no reps res concret a canvi: reps «l'Estat». És el tribut per excel·lència.

Taxa

Es paga per un servici que t'afecta individualment i que no pots obtindre en un altre lloc: el DNI, la matrícula, la recollida de fem.

Contribució especial

Es paga perquè una obra pública ha augmentat el valor de la teua propietat. Asfalten el teu carrer, el teu pis val més i te'n repercutixen part.

§ 2

Directes i indirectes

La classificació més útil respon a una pregunta simple: l'impost mira qui eres o mira què fas?

Un s'adapta a les teues circumstàncies, l'altre no sap qui eres

Els impostos directes graven una manifestació directa de capacitat econòmica —la renda que guanyes, el patrimoni que tens— i per això poden adaptar-se a quant guanyes, quants fills tens o si tens discapacitat. Els indirectes graven el consum, i allí l'impost no sap res de tu. Una barra de pa porta el mateix IVA per a qui cobra el mínim que per a un...

Tot el debat fiscal que sentiràs en la teua vida és una discussió sobre quant de pes posar en cada una d'eixes dos famílies.

EL GRÀFIC

Els principals impostos espanyols, ordenats pel que graven i acolorits per qui els recapta.

EL COLOR IMPORTA TANT COM LA FILA

Cada impost té la seua administració

L'IBI el cobra el teu ajuntament i el fixa dins d'uns marges legals. L'Impost sobre Successions el regula la teua comunitat autònoma, i per això heretar la mateixa casa costa quantitats molt distintes segons on visques. L'IRPF i l'IVA es reparteixen entre l'Estat i les comunitats. És el repartiment competencial de la unitat 3, amb diners...

Quan en una notícia es discutix una baixada d'impostos, la primera pregunta útil és: qui té competència per a baixar-lo?

§ 3

L'IRPF

L'impost que ja coneixes sense saber-ho. És la línia de «retenció» que vas veure a la nòmina.

QUÈ SE SUMA ABANS D'APLICAR RES

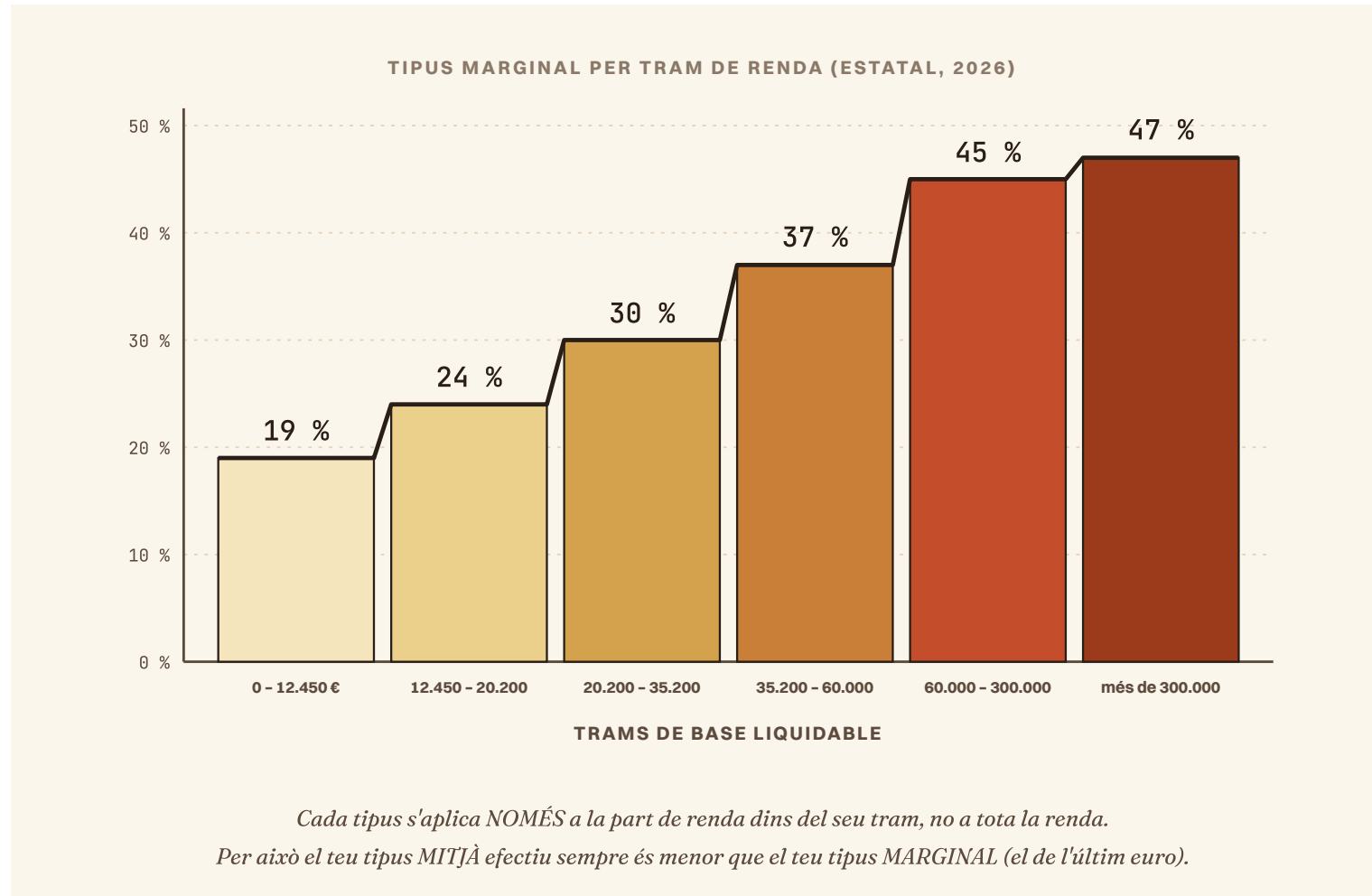
La renda no és només el sou

L'IRPF grava la renda obtinguda durant l'any natural per les persones físiques residents, i eixa renda té peces distintes: rendiments del treball, del capital immobiliari per lloguers, del capital mobiliari per interessos i dividends, d'activitats econòmiques si treballes per compte propi, i guanys o pèrdues patrimonials si véns alguna cosa.

Sobre la suma es resten despeses i reduccions, i un mínim personal i familiar que cobrix el bàsic i no ha de tributar.

EL GRÀFIC

Cada tipus s'aplica només al tram de renda que cau dins d'ell. Per això el tipus mitjà sempre és menor que el marginal.

EL MITE FISCAL MÉS ESTÉS

Pujar de tram mai fa que cobres menys

«M'han pujat el sou i ara cobre menys perquè he passat de tram.» És impossible, perquè l'IRPF és progressiu per trams: el tipus de cada tram s'aplica només a la part de renda que cau dins d'ell. Si un tram comença en 20.200 € i guanyes 20.300 €, el tipus més alt grava eixos 100 € d'excés, no els 20.300.

Guanyar més sempre deixa més net. El que canvia és quant se'n queda Hisenda de l'increment, no del total.

Tipus marginal i tipus mitjà

Tipus marginal

El que s'aplica a l'últim euro que guanyes. És el número alt que ix als titulars.

Tipus mitjà o efectiu

El que realment pagues dividit entre la teua renda total. Sempre és menor que el marginal, i és el que mesura de veritat el teu esforç fiscal.

Guanyaves 20.100 € i et pugen a 20.400 €, creuant el límit d'un tram. Què passa amb ...

A Baixa, perquè tot el teu salari passa a tributar al tipus més alt

B Puja, perquè el tipus més alt només grava els 300 € d'excés

C Es queda igual, perquè l'augment se l'emporta sencer Hisenda

D Depén de la comunitat autònoma on visques

Solució: B. L'IRPF és progressiu per trams, no per esglaons sencers. Només la porció de renda que entra al tram nou tributa al seu tipus, així que guanyar més sempre deixa més net.

L'esborrany no és la declaració

Hisenda et proposa un esborrany de la renda, però qui respon del que es presenta és qui el firma.

profedeconomia.es

Foto: Xabier, CC BY-SA 4.0 via Wikimedia Commons

RETINDRE, DECLARAR, AJUSTAR

La devolució no és un regal d'Hisenda

Durant l'any, qui et paga va retenint i ingressant a compte. En la campanya següent es calcula el que realment et corresponia i es compara amb el retingut: si van retindre de més ix a tornar, si de menys, a ingressar. El llinar per a estar obligat a declarar ronda els 22.000 € d'un sol pagador, i baixa molt amb dos o més.

Encadenar faenes d'estiu és exactament el cas dels dos pagadors. Convé comprovar el llinar cada any, perquè s'actualitza.

§ 4

Societats i IVA

El's dos grans del costat empresarial. El segon és el que més recapta i el que pitjor s'explica.

L'Impost sobre Societats no és progressiu

Grava el benefici obtingut per societats i altres entitats, i té una diferència estructural amb l'IRPF que convé retindre: s'aplica un tipus fix, amb un general del 25 % i un tipus reduït per a entitats de nova creació en els primers exercicis amb beneficis. Una empresa que guanya deu milions i una altra que en guanya cent mil tributen al matei...

Progressivitat en les persones físiques, proporcionalitat en les jurídiques. La diferència es discutix cada vegada que es parla de reforma fiscal.

El viatge d'un euro d'IVA fins a tu

- 01 L'agricultor ven taronges a la cooperativa per 100 € i entrega a Hisenda l'IVA d'eixos 100 €.
- 02 La cooperativa les ven al supermercat per 150 € i entrega només la diferència amb el que ja va pagar.
- 03 El supermercat te les ven per 200 € i entrega la diferència amb el que va suportar en comprar-les.
- 04 Cada empresa ingressa només l'impost del valor que ella hi ha afegit. D'ací el nom.
- 05 Tu no deduïxes res: eres el consumidor final i pagues l'IVA sencer del preu. Ací s'acaba la cadena.

TRES TIPUS, I NO ÉS CASUALITAT

L'IVA espanyol

TIPUS	PERCENTATGE	QUÈ GRAVA
General	21 %	Tot el que no estiga a les altres dos files
Reduït	10 %	Aliments en general, transport, hostaleria, habitatge
Superreduït	4 %	Pa, llet, ous, fruita, llibres i medicaments

L'escala és un intent deliberat de corregir el problema estructural de l'impost.

IGUAL PER A TOTS, I TOT I AIXÒ INJUST

Per què l'IVA és regressiu

Tracta tothom exactament igual: el mateix percentatge per al mateix producte. La raó que se'n diga regressiu està en quina proporció dels seus ingressos gasta cadascú. Una família amb 1.200 € al mes gasta pràcticament tot el que ingressa, així que quasi tota la seua renda passa per l'IVA. Qui ingressa 12.000 € n'estalvia una part, i l'estalviat no...

Una pujada de l'IVA i una pujada de l'IRPF, encara que recaptin el mateix, no reparteixen l'esforç igual.

Els altres impostos que et trobaràs

IMPOST	QUAN APAREIX	QUI EL REGULA
ITP i AJD	Comprar un cotxe usat o un pis de segona mà	La comunitat autònoma
IBI	Cada any, per ser propietari d'un immoble	L'ajuntament
Impostos especials	Alcohol, tabac, hidrocarburs, electricitat	L'Estat
Plusvàlua municipal	En vendre un terreny urbà	L'ajuntament, amb llei estatal

Els especials són extrafisicals: a més de recaptar, busquen desincentivar un consum amb costos socials.

Els municipis també recapten, i no poc

*L'IBI, l'impost de circulació i la plusvàlua municipal, la que el
Constitucional va haver de corregir tres vegades.*

profedeconomia.es

Foto: Diego Delso, CC BY-SA 4.0 via Wikimedia Commons

Quins impostos apareixen en un any qualsevol de la teua vida

Algú de vint anys que treballa i compartix pis paga impostos quasi cada dia sense firmar cap paper. Val la pena veure'ls ordenats, perquè eixa invisibilitat explica bastant del debat fiscal que se sent fora de classe.

Cada compra al súper: IVA, entre el 4 % i el 21 %.

Cada nòmina: retenció d'IRPF, a compte de l'impost de l'any.

Posar benzina: impostos especials sobre hidrocarburs, ja al preu.

Comprar una moto de segona mà: ITP, segons el tipus de la seva comunitat.

Renovar el DNI: taxa, no impost.

LA PREGUNTA

Quants d'estos ha pagat omplint un formulari? Què diu eixa invisibilitat sobre el debat fiscal?

Eludir no és evadir

ELUSIÓ FISCAL

- Organitzar els assumptes propis per a pagar menys dins de la llei.
- Triar la forma jurídica més avantatjosa o aplicar una deducció a què es té dret.
- És legal, encara que discutible a l'extrem: la Llei General Tributària preveu el conflicte en la seua aplicació.

EVASIÓ FISCAL

- Ocultar. No declarar ingressos, cobrar sense factura, simular despeses.
- És una infracció administrativa.
- A partir de certa quantia defraudada és un delictes del Codi Penal.

LA CONVERSA MÉS HABITUAL DEL FRAU

«Et faig factura o t'ix més barat sense?»

Sense factura, l'operació no existix per a Hisenda: no s'ingressa l'IVA i l'ingrés no tributa. El descompte que t'oferixen és exactament una part d'eixe impost no pagat. I les conseqüències no són abstractes: sense factura no tens prova de la compra, ni garantia, ni reclamació possible si la faena ix malament, ni cobertura de l'assegurança.

Estalviar-se l'IVA no és estalviar diners: és traslladar el cost a un altre i quedar-se sense defensa jurídica en l'intent.

TORNA AL CAS

Legal i injust alhora, i per a això existix el control

La plusvàlua estava en una llei vàlida, aprovada pel Parlament i aplicada per milers d'ajuntaments. Però xocava amb el principi de capacitat econòmica de l'article 31, perquè gravava un increment que en molts casos no s'havia produït. Cobrar per una riquesa inexistent no és un error de càlcul, és una vulneració constitucional.

El Tribunal va limitar els efectes de la sentència: qui no va reclamar abans del fall no va recuperar res. Tindre raó no basta si no reclames a temps.

Abans de tancar la unitat

- ☐ Sabries enumerar els principis de l'article 31 i dir quin decidix el cas de la plusvàlua.
- ☐ Sabries distingir impost, taxa i contribució especial pel que reps a canvi.
- ☐ Sabries explicar per què pujar de tram mai reduïx el net i separar tipus marginal de tipus mitjà.
- ☐ Sabries seguir un euro d'IVA per la cadena i dir qui el suporta de veritat.
- ☐ Sabries dir quina administració regula cada impost i on és la frontera entre eludir i evadir.

Fins aquí la teoria

Continua al llibre de la unitat.